

BOLALARNING RIVOJLANISH BOSQICHLARI HAMDA ULARDAGI RUHIY O'ZGARISHLAR

Bahromjon Mamasodiqov To'lanboy o'g'li

Namangan viloyati Norin tumani 29-sonli maktab psixologi

Annotatsiya: Har bir yosh davri o'zining psixologik xususiyatlari, qobiliyatlari va ijtimoiy talablariga ega bo'lib, bu o'zgarishlarni tushunish va tahlil qilish rivojlanish psixologiyasining asosiy vazifalaridan biridir. Shuningdek, yoshning rivojlanish jarayonida muhim bo'lgan psixologik omillar va ijtimoiy sharoitlarni ham ko'rib chiqish kerak.

Kalit so'zlar: o'smirlar, ilk o'spirinlar, suidsid, agressiya, ruhiy holat

KIRISH

1. Yosh davrlarining rivojlanish psixologiyasidagi o'rni

Insonning rivojlanishida turli yosh davrlari muhim ahamiyatga ega. Har bir yosh davrida psixologik va fiziologik jarayonlar o'ziga xos xususiyatlarga ega. Rivojlanish psixologiyasida yoshni tahlil qilishda odatda quyidagi asosiy davrlar ajratiladi:

- Bola davri (0-7 yosh): Bu davrda bolalar dunyoni faqat sezgi va hissiyotlar orqali idrok qiladilar. Bu yoshda kognitiv va hissiy rivojlanishning asosiy jarayonlari, o'zlikni anglash, til o'rganish, va asosiy axloqiy qadriyatlarni shakllantirish yuz beradi. Bola uchun o'yin va o'zaro muloqot juda muhim bo'lib, bu o'rganish jarayonini tezlashtiradi.

- O'sish davri (7-12 yosh): Bu davrda bolalar mantiqiy fikrlashni rivojlantiradi, asosiy ijtimoiy qoidalarni o'rganadi va jamoaviy munosabatlarda ko'nikmalarni rivojlantiradi. Shu bilan birga, shaxsiy identifikatsiya, do'stlik va ijtimoiy jihatlar ustuvor bo'ladi. O'sish davrida axloqiy qadriyatlar mustahkamlanadi.

- O'smirlik davri (12-18 yosh): Bu davrda individning jismoniy va hissiy o'sishida keskin o'zgarishlar ro'y beradi. O'smirlik davri emotsional va psixologik sinovlarga boy bo'lib, bu yoshda kimlikni anglash, mustaqil qarorlar qabul qilish va

hayotdagi maqsadlarni belgilash eng muhim vazifalardir. O'smirlar o'zlarini jamoa va jamiyat bilan birlashtirishni boshlaydilar.

- Yoshlar davri (18-30 yosh): Yoshlar davri shaxsning ijtimoiy, professionallik va munosabatlarida eng muhim o'zgarishlarni ko'rsatadi. Bu davrda individ o'zining to'liq shaxs sifatida shakllanishi, ijtimoiy ro'l va majburiyatlarni bajarishga kirishishi, professional faoliyatga tayyorlanishi davom etadi.

- O'rta yosh davri (30-50 yosh): O'rta yoshdagi shaxslar odatda o'zlarining jismoniy va psixologik qobiliyatlarini qayta ko'rib chiqadilar. Bu davrda individning o'z hayotiga qarashlari, o'z maqsadlari va o'zgarishlar bilan munosabatlari kengayadi.

2. Yosh o'ziga xosliklari va rivojlanish psixologiyasidagi omillar Yoshning psixologik rivojlanishiga ta'sir etuvchi omillar bir qator ijtimoiy va ekologik sharoitlardan iborat. Har bir yosh davrida bolaning rivojlanishiga ta'sir etuvchi psixologik omillar orasida oilaviy ta'lim, jamiyatdagi axloqiy me'yorlar, o'qituvchilar va tengdoshlari bilan o'zaro munosabatlar alohida ahamiyatga ega. Yosh o'ziga xosliklarini rivojlantirishda ijtimoiy guruhlar, do'stlar, oila, maktab va kengroq jamiyat muhim rol o'ynaydi.

- Oila: Oila a'zolarining bir-biriga bo'lgan munosabatlari, ota-onaning tarbiyaviy usullari va shaxsiy namunalari bolaning psixologik rivojlanishida katta rol o'ynaydi. Bular bolada o'zlikni anglash va o'zini ifodalash qobiliyatini shakllantiradi.

- Maktab va ta'lim muassasalari: Maktabda o'qish, do'stlar bilan muloqot qilish, ilmiy va ijodiy faoliyatlar bolada kognitiv va ijtimoiy rivojlanishning asosiy elementlaridan biridir.

- Jamoat va jamiyat: Ijtimoiy muhit, madaniy qadriyatlar, qonunlar va jamoaviy an'analar yoshlar va o'smirlar rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi. Ushbu omillar shaxsning axloqiy va ijtimoiy shakllanishini ta'minlaydi.

3. Rivojlanishning psixologik aspektlari

Rivojlanish psixologiyasi kognitiv, hissiy va ijtimoiy jihatlariga ega. Kognitiv rivojlanish bu mantiqiy fikrlash va muammoni hal qilish qobiliyatining o'sishidir. Hissiy rivojlanish bolaning o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqarish qobiliyatini rivojlantirishni o'z ichiga oladi. Ijtimoiy rivojlanish esa bolalarda boshqa odamlar bilan o'zaro munosabatlar va ijtimoiy ro'llarni bajarish qobiliyatlarini shakllantiradi.

Kognitiv rivojlanishda Piagetning rivojlanish bosqichlari nazariyasi, Vygotskiy esa ijtimoiy va madaniy kontekstda o'zgarishlarni izohladi. Emotsional rivojlanish uchun, shuningdek, Eriksonning psixosotsial rivojlanish bosqichlari va Bowlby tomonidan ilgari surilgan bog'lanish nazariyasi muhim ahamiyatga ega.

XULOSA

Yosh o'ziga xosliklarini o'rganish rivojlanish psixologiyasining eng asosiy masalalaridan biridir. Har bir yosh davrida insonning psixologik rivojlanishi yangi imkoniyatlar va muammolarni keltirib chiqaradi. Bu davrlarning har biri o'zining kognitiv, hissiy, axloqiy va ijtimoiy rivojlanish xususiyatlariga ega. Yosh davrlaridagi o'ziga xosliklar va rivojlanish omillari bola va yoshlarning hayotida muhim o'rin tutadi. Rivojlanish psixologiyasi yoshning rivojlanish bosqichlarini to'g'ri tahlil qilish orqali pedagogik va psixologik yordam ko'rsatish imkoniyatlarini yaratadi.

FOYDALANILGA ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Axmadovna, G. M., & Sattorovich, E. Z. (2024). INKLYUZIV TA'LIMDA PEDAGOG-PSIXLOGNING KASBIY PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. PEDAGOG, 7(4), 477-480.
2. Elov, Z. (2024). HARBIY XIZMATCHI KASBIY KOMPETENTLIGI NAMOYON ETILISHI VA RIVOJLANISHINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI. IMRAS, 7(1), 800-803.
3. Ziyodullo, E. L. O. V. (2023). SHAXSDA FOBIYA HOLATI VA UNING DIAGNOSTIKASI. Journal of Pedagogical and Psychological Studies, 1(11), 66-74.
74. Elov, Z. (2023). DEVIANT XULQ-ATVORLI O'SMIRLARDA SUITSIDIAL HOLATLARNI Keltirib chiqaruvchi omillar:(Ilmiy tadqiqotlar natijalari asosida). ЦЕНТР НАУЧНЫХ ПУБЛИКАЦИЙ (buxdu. uz), 42(42).
4. Internet materiallari